

Nasjonalt tilsynskampanje med solarievirksomheter i 2017

Referanse

Nicolaissen SI, Bredholt K, Nilsen LTN, Øvergaard S, Kofstadmoen H. Nasjonal tilsynskampanje med solarievirksomheter i 2017.

DSA-rapport 2019:05. Østerås, Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, 2019.

Emneord

Solarium. Solstudio. Regelverk. Tilsyn. UV. Aldersgrense.

Resymé

Rapporten presenterer resultater fra en tilsynskampanje med solarievirksomheter som DSA gjennomførte i samarbeid med landets kommuner i 2017. 200 kommuner deltok, og DSA og kommunene inspiserte til sammen 460 virksomheter. Fokus for tilsynskampanjen var de nyeste kravene som stilles til solarievirksomheter: Alderskontroll, bestått kunnskapsprøve, advarselsplakat og informasjon til kunden om relevante risikofaktorer ved solariebruk.

Reference

Nicolaissen SI, Bredholt K, Nilsen LTN, Øvergaard S, Kofstadmoen H. National inspection campaign with solarium facilities in 2017

DSA Report 2019:05. Østerås: Norwegian Radiation and Nuclear Safety Authority, 2019.
Language: Norwegian.

Key words

Solarium. Sunbed. Regulations. Inspections. UV. Age limit.

Abstract

The report presents the results from a national inspection campaign with solarium establishments that DSA carried out in cooperation with the municipalities in Norway in 2017. 200 municipalities participated, and DSA and the municipalities inspected 460 solarium establishments altogether. The focus of the campaign was the most recent requirements for solarium establishments: Age control, knowledge test, warning poster and information to the customer about relevant risk factor regarding solarium use.

Prosjektleder: Sofie Ivara Nicolaissen.

Godkjent:

Hanne Kofstadmoen, avdelingsdirektør,
Avdeling strålevern og måletjenester

Publisert	2019-06-04
Sider	24
	DSA, Postboks 329 Skøyen No-0213 Oslo Norge
Telefon	67 16 25 00
Faks	67 14 74 07
Email	dsa@dsa.no dsa.no

ISSN 2535-7379 (online)

Nasjonal tilsynskampanje med solarievirksomheter i 2017

Sofie Ivara Nicolaissen

Kirsti Bredholt

Lill Tove N. Nilsen

Sindre Øvergaard

Hanne Kofstadmoen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag 3

Summary in English	3
1 Innledning	4
2 Endringer i regelverket som utgangspunkt for tilsyn	5
2.1 Virksomhetsbegrepet	5
2.2 Alderskontrollsystem	6
2.2.1 Ulike tillatte løsninger	7
2.2.1.1 Forhåndskontroll av kundens alder	7
2.2.1.2 Etterfølgende adgangskontroll	7
2.3 Informasjon til kunden	8
2.3.1 Endring av forvaltningspraksis i etterkant av tilsynskampanjen	9
2.4 Bestått kunnskapsprøve – Solarieprøven	9
2.4.1 Hvem skal ha tatt Solarieprøven?	9
2.4.2 Stadfesting av forvaltningspraksis i etterkant av tilsynskampanjen	10
2.5 Obligatorisk advarselsplakat	10
3 Tilsynsmetode og datagrunnlag	11
3.1 Ressurser for tilsynspersonell	12
4 Resultater fra tilsynskampanjen	12
4.1 Inpiserte virksomheter	12
4.2 Overholdelse av forskriftskrav	14
4.2.1 Avvik fordelt etter betjeningsgrad	15
4.2.2 Avvik fordelt etter virksomhetenes størrelse	16
4.2.3 Avvik fordelt etter geografisk lokalisering	18
5 Effekter av tilsynskampanjen på aktivitet i DSAs elektroniske meldesystem	20
6 Erfaringer og videre arbeid	22
6.1 Implementering av nye forskriftskrav	22
6.2 DSAs elektroniske meldesystem	22
6.3 Forvaltningspraksis	22
6.4 Tilsynsform og ressurser	22
6.5 Informasjon til virksomhetene	23
7 Konklusjon	23
8 Litteraturhenvisninger	24

Sammendrag

Norge er et av landene i verden som har høyest forekomst av hudkreft. Vi er også det landet i Europa med høyest dødelighet som følge av føflekkreft. En viktig årsak til den høye forekomsten antas å være solingsvanene våre med mye soling, både utendørs her i Norge og ved utenlandsreiser, samt soling i solarium. Selv om eksponering for UV fra sola står for størstedelen av hudkreft-tilfellene, forårsaker bruk av solarium en ikke ubetydelig andel. Bruk av solarium, spesielt når bruken starter i ung alder, gir økt risiko for hudkreft, og kreftrisikoen øker med økende solariebruk.

I Norge har vi siden 1983 hatt et regelverk rettet mot virksomheter som tilbyr solarium. I løpet av de siste årene har det kommet flere endringer i dette regelverket. Blant annet er det blitt krav til at virksomheten skal informere kundene om relevante risikofaktorer ved bruk av solarium, ansatte med kundekontakt og ansvarlig for daglig drift skal ha bestått Solarieprøven, advarselsplakat utformet av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) skal være oppslått i lokalet og det skal være et tilfredsstillende alderskontrollsystem som sikrer at ingen under 18 år får tilgang til å ta solarium.

For å sette fokus på de omfattende regelverksendringene og samtidig undersøke i hvilken grad solariebransjen oppfylte de nye kravene, gjennomførte DSA høsten 2017 en nasjonal tilsynskampanje i samarbeid med kommunene.

Denne rapporten presenterer resultatene fra tilsynskampanjen. Resultatene viser manglende oppfyllelse av kravene til både alderskontrollsystem, bestått Solarieprøve, advarselsplakat og informasjon til kunden i store deler av bransjen. Nesten tre fjerdedeler av alle virksomhetene det ble gjennomført tilsyn ved, brøt med ett eller flere av de nevnte kravene i strålevernforskriften.

Summary in English

Norway is one of the countries in the world with highest incidence of skin cancer. We also have the highest mortality rate due to melanoma in Europe. One important reason for this high incidence is assumed to be our sun-tanning behaviour with excess sunbathing, both outdoors here in Norway and on sun holidays, as well as by using solariums. Although most skin cancers are attributable to UV exposure from the sun, the contribution from exposure to sunbeds to skin cancer incidence is not negligible. Solarium use, especially when first exposure takes place in younger ages, increases the risk of skin cancer and the risk increases with number of sessions and frequency of use.

In Norway, we have had regulations for establishments offering solarium since 1983. In recent years, there have been several changes to these regulations. Among other things, four new requirements have been introduced. The establishment offering solarium must inform each customer about relevant risk factors regarding the use of solarium. They must display a notice (poster) prepared by the DSA with warning text and protection advice which is easily visible on the premises. The person responsible for the day-to-day operation of the solarium and the employees in contact with the customers must have passed a competence test (the Solarium Exam). Last, all solarium facilities must have an age control system that adequately controls and ensures that persons under 18 years of age are not permitted access to the solarium.

In order to focus on the extensive regulatory changes and at the same time examine the extent to which the solarium establishments fulfilled the new requirements, DSA carried out a national inspection campaign in cooperation with the Norwegian municipalities in the autumn of 2017.

This report presents the results from the inspection campaign. The results show lack of fulfilment regarding all the requirements, i.e., age control system, passed Solarium Exam, warning poster and information to the customer, in large parts of the establishments. Nearly three out of four of all the inspected facilities breached with one or more of the aforementioned requirements of the Radiation Protection Regulations.

1 Innledning

Fra 1. januar 2019 endret Statens strålevern navn til Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA). Det nye navnet og forkortelsen DSA brukes derfor i denne rapporten selv om navnet var Statens strålevern på tidspunktet for tilsynskampanjen.

Endringer i befolkningens solingsvaner med økt eksponering for UV, både fra sola utendørs i Norge og på Syden-ferier, samt bruk av solarium, er antatt å være hovedårsaken til økningen i forekomst av hudkreft de siste tiårene (1, 2). Selv om eksponering for UV fra sola står for størstedelen av hudkreft-tilfellene, forårsaker bruk av solarium en ikke ubetydelig andel. Bruk av solarium, spesielt når bruken starter i ung alder, gir økt risiko for hudkreft, og kreftrisikoen øker med økende solariebruk (3-5). Ifølge Kreftforeningens solvaneundersøkelser i 2018, solvaneundersøkelsen (6) og ungdomsundersøkelsen (7), har én av ti av den voksne befolkningen i Norge brukt solarium det siste året (2017-2018), mens for ungdom i aldersgruppen 15-24 år er den tilsvarende andelen én av fire. 70 % av disse ungdommene var under 18 år første gang de tok solarium og 16 % var under 15 år.

Strengere regulering av solariebransjen, blant annet med krav til system som sikrer overholdelse av aldersgrensen, er tiltak innført for å redusere eksponeringen av unge mennesker og dermed risikoen for at disse skal utvikle hud- og føflekkreft senere i livet.

Krav om informasjon til kundene om relevante risikofaktorer er innført for å gjøre dem bevisst på den risikoen det er å sole seg i solarium, slik at de kan ta et velinformert valg angående sin solingsadferd.

Krav til Solarieprøven er innført for å sikre et visst kunnskapsnivå hos de som er ansvarlige for daglig drift og ansatte med kundekontakt. Målet er tryggere drift av solariene og at kundene møter ansatte med kunnskap om helserisiko, hudtyper, drift av solarier og krav som stilles i strålevernforskriften til rør, merking av solarier og liknende.

I Norge er det meldt inn til DSA ca. 5500 solarier i bruk og ca. 1200 virksomheter som tilbyr soling i solarium (per mai 2018). Erfaring fra tidligere tilsyn og kommunikasjon med bransjen tilsier at det fortsatt er mange virksomheter som ikke er meldt, så de reelle tallene antas å være noe høyere.

DSA er ansvarlig myndighet for stråling fra solarier i Norge. Med mange solarievirksomheter spredt over hele landet, er det vanskelig for DSA å følge opp hver enkelt av dem. Myndighet til å føre tilsyn med og å treffe nødvendige enkeltvedtak er derfor delegert til kommunene, jf. strålevernforskriften § 60 (8). Verdens helseorganisasjon peker på at det er effektivt og helt avgjørende at lokale myndigheter utfører tilsyn med solarievirksomhetene for å sikre en best mulig etterlevelse av regelverket, og dermed redusere farene for helseskader fra solariene (9).

På bakgrunn av flere endringer i regelverket de siste årene og et ønske om å få bedre oversikt over etterlevelse av regelverket over hele landet, inviterte DSA alle norske kommuner til å delta i en nasjonal tilsynskampanje.

Denne rapporten tar for seg de endringene i regelverket for solarievirksomheter som har trådt i kraft de siste årene og resultater fra den nasjonale tilsynskampanjen som ble holdt i perioden 11. til 22. september 2017, hvor DSA og 200 av Norges 426 kommuner deltok.

Foto: Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet/Ronny Østnes

2 Endringer i regelverket som utgangspunkt for tilsyn

Alle virksomheter som tilbyr soling i solarier til kosmetisk bruk skal oppfylle krav gitt i strålevernforskriften (8). Kravene gjelder for rene solstudioer, men også for treningsentre, frisører, hudsalonger, arbeidsplasser og liknende som tilbyr bruk av solarier.

Hovedfokuset under tilsynskampanjen var de nyeste kravene rettet mot solarievirksomheter i strålevernforskriften §§ 36 til 38. Alle kommunene som valgte å delta på tilsynskampanjen måtte som et minimum føre tilsyn etter disse. Kommunene kunne i tillegg velge å føre tilsyn etter alle de øvrige kravene i strålevernforskriften dersom de ønsket dette.

Følgende krav var i hovedfokus under tilsynskampanjen:

- Fra 1. januar 2017: Alle virksomheter som tilbyr soling i solarier må ha et tilfredsstillende system for alderskontroll som sikrer at personer under 18 år ikke kan ta solarium, jf. § 37.
- Fra 1. januar 2015: Kundene skal informeres om relevante risikofaktorer ved solariebruk, jf. § 38 andre ledd.
- Fra 1. januar 2016: Ansvarlig for daglig drift av solarieret, samt ansatte med kundekontakt skal ha bestått en kompetanseprøve – Solarieprøven, jf. § 38 første ledd.
- Fra 1. januar 2017: Virksomheten skal ha oppslag med advarselstekst og verneregler utarbeidet av DSA, lett synlig i lokalet, jf. § 38 tredje ledd bokstav d.

2.1 Virksomhetsbegrepet

Solariebransjen i Norge består av et stort mangfold av virksomheter og med ulike driftsmodeller. Det finnes blant annet franchise-modeller, virksomheter som eier solarier, store og små kjeder som tilbyr soling i solarier og større virksomheter som leier ut solarier til små virksomheter.

Ordlyden i strålevernforskriften § 38 retter seg mot virksomheter som «tilbyr soling i solarier». Det fremgår av forarbeidene i strålevernloven at virksomhetsbegrepet skal tolkes vidt, jf. ot.prp.nr. 88 (1998-99). Det finnes ulike driftsmodeller i solariebransjen, og det er derfor behov for fleksibilitet i tolkningen av regelverket, slik at forvaltningen harmonerer med formålet bak reglene.

Det ble i løpet av tilsynskampanjen klart at det var behov for å tydeliggjøre hva som lå i begrepet «virksomheter som tilbyr soling i solarier». Det ble et tema hvorvidt regelverket og tilsynene skulle rettes mot de lokale tilbyderne eller de sentrale tilbyderne av solarium. De lokale tilbyderne av solarium er det lokale treningsstudioet, solstudioet, frisøren og liknende som tilbyr solarium til sine kunder som en del av sin virksomhet. De sentrale tilbyderne av solarium er større virksomheter som leier ut solarium, utstyr og konsept til lokale tilbydere. DSA valgte å rette tilsynene mot de lokale tilbyderne av solarium fordi det er disse virksomhetene som tilbød solarium til kundene. Dette ble i etterkant av tilsynskampanjen ytterligere tydeliggjort i veiledere og informasjonsmateriell utgitt av DSA.

Det er opp til de lokale tilbydere av solarium å påse at regelverket er overholdt. Eksempler på virksomheter som omfattes av bestemmelsen er foruten rene solstudioer, treningsentre, svømmehaller og liknende som leier/eier solarier eller på annen måte tilbyr soling i solarier til sine kunder i sine lokaler. Andre virksomheter som omfattes av bestemmelsen kan være arbeidsplasser, aldershjem eller sykehus som tilbyr solarium som et velferdsgode til sine ansatte eller beboere. Tilsynet skal da rettes mot den aktuelle virksomheten der solariet er plassert.

I ubetjente solarier der utleier av lokalet hvor solariet er plassert ikke eier solariene, ikke er ansvarlig for daglig drift eller har vedlikeholdsansvar, og kravet til alderskontroll og informasjon til kunde oppfylles ved elektroniske løsninger, er eier av solariet å anse som virksomhet i tilsynssammenheng.

2.2 Alderskontrollsystem

Solarievirksomheter har fra 1. juli 2012 ikke hatt lov til å tilby solarium til personer under 18 år. Denne regelverksendringen kom blant annet som følge av anbefalinger fra Verdens helseorganisasjon på bakgrunn av at soling i ung alder har vist å gi økt risiko for hudkreft (10).

På tidspunktet regelverksendringen trådte i kraft hadde bare et fåtall av solarievirksomhetene i Norge betjening som kunne kontrollere kundens alder. Det ble blant annet derfor også innført krav om betjening i alle solarievirksomheter. Betjeningen skulle kontrollere kundens alder, i tillegg til å informere kunden om risikofaktorer forbundet med solingen. Bestemmelsen skulle tre i kraft 1. januar 2014.

Som en midlertidig løsning frem til kravet om betjening trådte i kraft skulle ubetjente og delvis betjente virksomheter henge opp en plakat hvor det stod at det var 18 års-grense for soling i solarium.

Ikrafttredelsen av betjeningskravet ble etter regjeringsskiftet høsten 2013 utsatt i ett år, slik at et forslag om å oppheve betjeningskravet kunne høres og alternative løsninger for å håndheve 18-årsgrensen kunne utredes. Denne utredningen resulterte i krav om alderskontrollsystem som, etter to utsettelse, trådte i kraft fra 1. januar 2017, jf. strålevernforskriften § 37. Systemet skal sikre at personer under 18 år ikke får tilgang til å bruke solariene.

§ 37. Alderskontroll ved bruk av solarier

Det er forbudt for virksomheter å tilby solarier til kosmetisk formål ved salg, utleie eller bruk til personer under 18 år. Virksomhetene skal sørge for et tilfredsstillende system for alderskontroll.

Følgende løsninger anses som tilfredsstillende:

- a) Heltidsbetjening eller delvis betjening kombinert med etterfølgende elektronisk adgangskontroll.
- b) Videoautomat med dokumentleser tilknyttet kundesenter.
- c) Annen type forhåndskontroll og registrering kombinert med etterfølgende elektronisk adgangskontroll.

Virksomhetene skal redegjøre for alderskontrollsystemet i meldingen til Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, jf. § 13.

Systemet skal ivareta brukernes personvern.

2.2.1 Ulike tillatte løsninger

Det er opp til den enkelte virksomhet å velge den løsning og det system for alderskontroll som passer virksomheten, så fremt det i tilstrekkelig grad kontrollerer og sikrer at personer under 18 år ikke gis adgang til solarium.

Et system for alderskontroll består av to komponenter: en forhåndskontroll av kundens alder og en etterfølgende adgangskontroll.

2.2.1.1 Forhåndskontroll av kundens alder

Før soling kan tilbys, må det utføres en kontroll av kundens alder. I betjente eller delvis betjente solarievirksomheter, kan betjeningen kontrollere kundens alder ved oppmøte og fremvisning av gyldig legitimasjon (førerkort, pass eller bankkort med bilde). Elektronisk forhåndskontroll av alder kan også benyttes, f.eks. for ubetjente solarier, forutsatt at den oppfylder følgende:

- Ved registrering av kunder og alderskontroll via internett, må det anvendes innloggingsmetoder som sikkerhetsmessig er på nivå med de som benyttes i ID-porten (BankID m.fl.).
- Dersom legitimasjon (førerkort, pass eller bankkort med bilde) skal leses elektronisk, må det benyttes en dokumentleser spesielt beregnet på dette. Dokumentleser må anvendes i kombinasjon med videoautomat, for å sikre at det er rette vedkommende som gis adgang.

Det anses ikke som god nok elektronisk alderskontroll at kunden betaler med et kreditt- eller debetkort. Selv om man må være over 18 år for å få kredittkort eller alderen til debetkortets eier kan leses ut av kortet, har man ikke noen kontroll på at det er kortets faktiske eier som bruker det.

2.2.1.2 Etterfølgende adgangskontroll

Etter at alderskontrollen er utført, kan det benyttes ulike løsninger for adgangskontroll. For solarier som er betjent i hele åpningstiden, kan betjeningen sørge for at kun de som er over 18 år gis tilgang til solariene. For virksomheter der solarium bare er en del av tilbudet, f.eks. i treningssentre der det ikke bare er solariekunder tilstede i lokalene, må man også gjøre en vurdering av om kontrollen er god nok ut fra hvordan lokalene er utformet. Dersom betjeningen i resepsjonen ikke har oversikt over inngangen til solariet, slik at f.eks. polletter, solkort e.l. kan gis videre til andre når man er ute av syne for betjeningen, er ikke systemet godt nok. I slike tilfeller må virksomheten ha ytterligere adgangskontroll inn til solariene, på samme måte som for ubetjente solarier.

Dersom det skal benyttes elektronisk adgangskontroll, f.eks. for ubetjente og delvis betjente solarier, anses blant annet følgende løsninger som tilfredsstillende:

- kombinasjonsløsninger med f.eks. adgangskort/-brikke og personlig pin-kode
- løsninger som benytter engangskoder man får i SMS, mobil-app e.l. for å få adgang til solarieret

Kun adgangskort/-brikke eller kun kodelås (med mindre det benyttes engangskoder) anses ikke som godt nok pga. faren for misbruk (spredning av kode, utlån/tyvlån av adgangskort osv.) (11, 12)

2.3 Informasjon til kunden

I strålevernforskriften § 38 andre ledd står det at «virksomheten skal informere den enkelte kunde om relevante risikofaktorer ved solariebruk.»

§ 38. Andre krav til virksomhet som tilbyr soling i solarier

Virksomheten skal sørge for at ansvarlig for daglig drift av solarier og ansatte med kundekontakt har bestått en kunnskapsprøve etter retningslinjer gitt av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet. Bestått prøve har en gyldighet på fem år.

Virksomheten skal informere den enkelte kunde om relevante risikofaktorer ved solariebruk.

Virksomheten skal sørge for

- a) at solarierne til enhver tid tilfredsstillende de tekniske kravene, jf. § 36,
- b) å opplyse kunden om anbefalt doseringsplan,
- c) at solarienes tidsur kan innstilles etter anbefalt doseringsplan,
- d) å ha oppslag med advarselstekst og verneregler utarbeidet av Direktoratet for strålevern
- e) e) å ha egnede beskyttelsesbriller tilgjengelig for kunden.

Virksomhetene skal ikke ha andre oppslag som tar oppmerksomheten bort fra den obligatoriske advarselsteksten, jf. tredje ledd bokstav d.

I kommentarene til forskriften står det at «virksomheten må informere den enkelte kunde om relevante risikofaktorer. Videre står det i spesifiseringen i kommentarene til forskriften at hver enkelt virksomhet må ha et system som kan dokumentere at den enkelte kunde har mottatt informasjonsbrosjyren, men at måten brosjyren skal formidles til den enkelte kunde er opp til virksomheten.

DSA har utarbeidet en brosjyre med informasjon vi mener er et minimum som skal formidles til hver enkelte solariekunde for at kravet skal vært oppfylt. Brosjyren inneholder blant annet informasjon om ulike hudtyper, råd om soltid og informasjon om risiko for hudkreft. Informasjonsmateriellet er utarbeidet i samarbeid med Kreftforeningen, Forbrukerrådet og Norsk Solarieforening, og det skal formidles til den enkelte kunde før første gangs bruk. Deretter skal informasjonsmateriellet formidles jevnlig og minst én gang i året. Formidlingsmåten er opp til den enkelte virksomhet, men det må kunne dokumenteres at den enkelte kunde har mottatt og lest informasjonen, ved signering eller annen bekreftelse.»

Brosjyren gir solariekundene informasjon om hudtyper og råd når det gjelder solariebruk.

2.3.1 Endring av forvaltningspraksis i etterkant av tilsynskampanjen

I etterkant av tilsynskampanjen har DSA, i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet, endret forvaltningspraksisen for dette kravet til følgende:

For at kravet skal anses som oppfylt, må brosjyren formidles til hver enkelt kunde ved at en papirbrosjyre deles ut, eventuelt at den ligger tilgjengelig i solingslokalet slik at kunden kan ta denne med seg, eller ved at informasjonen distribueres til kundene elektronisk/er tilgjengelig i elektronisk løsning (f.eks. i samme system som for elektronisk adgangskontroll, for de som benytter dette). Dersom virksomhetene ønsker å gi kunden informasjonen gjennom et annet medium, som for eksempel video eller interaktiv film, er dette mulig, så lenge informasjonen er lett tilgjengelig for den enkelte kunde (11, 12).

DSA vil endre kommentarene til strålevernforskriften ved neste revisjon.

2.4 Bestått kunnskapsprøve – Solarieprøven

Fra 1. januar 2016 har det vært krav til at ansvarlig for daglig drift av solariet og ansatte med kundekontakt har bestått en kunnskapsprøve, jf. § 38 (8). Prøven har gyldighet på fem år.

DSA har utarbeidet kunnskapsprøven og en tilhørende opplæring – Solarieprøven og Solarieopplæringen. Solarieopplæringen er frivillig og gjennomføres som et nettbasert selvstudium, med en gjennomføringstid på ca. 5 timer. Den er tilgjengelig for kandidaten i ett år etter påmelding. Solarieprøven kan avlegges på et av Norsk Test sine testsentre rundt om i landet eller over internett. Solarieprøven består av 35 flervalgsspørsmål som skal besvares innen 30 minutter. Ved bestått prøve får kandidaten utdelt et kursbevis med bilde og navn.

Kandidatene får informasjon og kjøper tilgang til både opplæring og prøve på www.solarieprøven.no.

2.4.1 Hvem skal ha tatt Solarieprøven?

Følgende personer er å betrakte som **ansatte med kundekontakt** og må følgelig ha bestått Solarieprøven (listen er ikke uttømmende):

- Alle som foretar alders- og/eller adgangskontroll. I de tilfeller hvor alders- og adgangskontroll og informasjon til bruker er ivaretatt av en elektronisk løsning, er det kun personen som er ansvarlig for daglig drift som skal ha bestått «Solarieprøven».

- Alle som jobber i resepsjon eller liknende på solstudioer eller treningsentre/svømmehaller/hotell/ bensinstasjoner osv. som tilbyr soling i solarium, og som derfor har naturlig mulighet for å snakke med/kommunisere med kunder om solingsspørsmål. Det anses ikke tilstrekkelig at de ansatte kun henviser til et telefonnummer for solingsspørsmål.
- Den/de som gir ut informasjon til solariebrukerne ved arbeidsplasser der solarium tilbys til de ansatte, som for eksempel sykehjem og liknende.
- Den/de som er satt opp som lokal kontaktperson for solariekunder i ubetjente solstudioer, f.eks. gjennom oppslag i lokalet eller i elektronisk løsning.

Den som er **ansvarlig for daglig drift av solariet**, altså den som er ansvarlig for at alminnelig/mindre vedlikehold, daglig kontroll med/ettersyn av solariene, skifte av rør og liknende blir utført, skal også ha gjennomført Solarieprøven. Dette innebærer at det ikke er tilstrekkelig at utleier/eier av solariet har tatt Solarieprøven dersom leietaker/tilbyder av solarium faktisk er den som etterser og gjør mindre vedlikehold på solariet i det daglige (11, 12).

2.4.2 Stadfesting av forvaltningspraksis i etterkant av tilsynskampanjen

Helse- og omsorgsdepartementet har i etterkant av tilsynskampanjen behandlet flere klager om hvem som skal ha tatt Solarieprøven. I sin behandling av klagen understreker departementet at kravene om å ha bestått Solarieprøven retter seg mot selve virksomheten som tilbyr solarium, uavhengig av hvem som faktisk eier solariene. Enhver ansatt ved den lokale virksomheten som har naturlig mulighet for å snakke med/kommunisere med kundene eller brukerne av solariet skal ha bestått Solarieprøven. Det betyr at også ansatte på treningsstudioet, hos frisøren eller i svømmehallen må ha bestått prøven. Departementets tolkning er dermed lik DSAs tolkning av begrepet «virksomhet» i strålevernforskriften.

2.5 Obligatorisk advarselsplakat

Det har lenge vært krav i strålevernforskriften om at virksomheter som tilbyr soling i solarier skal ha oppslag med advarselstekst og verneregler i samsvar med den europeiske solariestandarden (13).

Fra 1. januar 2017 ble det krav til at virksomhetene skal bruke DSA sin versjon av advarselsplakaten. Denne plakaten skal henge lett synlig i lokalet og slik at ikke andre oppslag tar oppmerksomheten bort fra den, jf. strålevernforskriften § 38 tredje ledd bokstav d og fjerde ledd.

Obligatorisk advarselsplakat

3 Tilsynsmetode og datagrunnlag

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet sendte i oktober 2016 ut et nyhetsbrev til alle landets kommuner om at vi planla en nasjonal tilsynskampanje rettet mot solarievirksomheter høsten 2017 og oppfordret alle som hadde mulighet til å sette av tid til å være med på kampanjen. Vi sendte deretter ut en invitasjon i juni 2017, som et elektronisk spørreskjema, hvor kommunene blant annet ble bedt om følgende informasjon:

- kontaktinformasjon
- om de ville delta på tilsynskampanjen
- om de deltok i interkommunalt samarbeid med andre kommuner
- hvor mange solarievirksomheter som fantes i kommunen
- hvor mange av solarievirksomhetene det var planlagt å føre tilsyn med

Av 426 kommuner meldte 200 sin interesse til å delta på tilsynskampanjen. DSA ville i tillegg føre tilsyn i noen av kommunene som ikke kunne delta.

På samme tid sendte DSA ut en kartleggingsundersøkelse til alle registrerte solarievirksomheter i Norge. I tillegg til kontaktinformasjon, ble det det spurt om de oppfylte forskriftskravene som stilles til tilbydere av solarium, deriblant følgende:

- om virksomheten fortsatt tilbød soling i solarier (hvis ikke ble de henvist til DSAs elektroniske meldesystem for strålekilder, EMS, for å melde avvikling av solariedriften)
- om virksomheten hadde et tilfredsstillende alderskontrollsystem
- om obligatorisk advarselsplakat var hengt opp lett synlig i lokalet

- om ansatte med kundekontakt og ansvarlig for daglig drift hadde gjennomført Solarieprøven
- om virksomheten hadde et system for å informere kunden om relevante risikofaktorer ved solariebruk

Da spørreskjemaet var frivillig, og kun 637 av de over 1400 solarievirksomhetene som var meldt til DSA (per juni 2017) besvarte dette, gav det ikke tilstrekkelig oversikt over etterlevelse av regelverket til å bli brukt i planleggingen av tilsynskampanjen.

3.1 Ressurser for tilsynspersonell

DSA hadde laget maler og sjekklister i forkant av tilsynskampanjen, og disse ble gjort tilgjengelig for kommunene via en nettside (begrenset tilgang via innlogging). En del av kommunikasjonen i etterkant av tilsynet foregikk også via denne nettsiden, deriblant innrapportering av resultater fra tilsynene. DSA var tilgjengelig for spørsmål i forkant, under og i etterkant av tilsynskampanjen, både på telefon og e-post. Kommunene kunne også kontakte DSA for å få vite om spesifikke personer hadde gjennomført Solarieprøven. I tillegg er generell informasjon om tilsyn og regelverket tilgjengelig på DSAs nettsider.

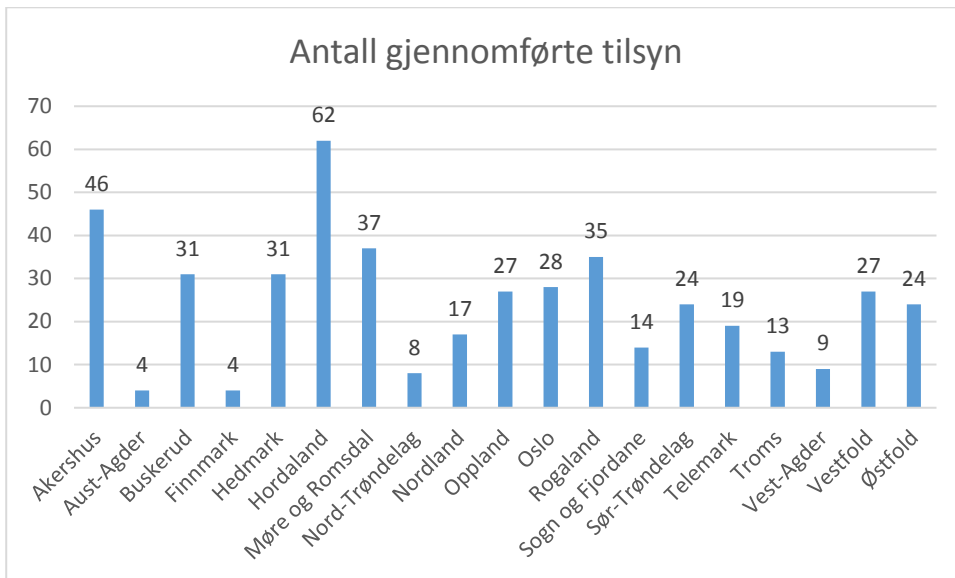
Kommunene har også til enhver tid mulighet for å logge seg inn på en egen nettside hos DSA for å se hvilke solarievirksomheter i kommunen som er meldt til oss. På denne siden listes opp de virksomheter som er i drift, dvs. de som har meldinger med såkalt kildestatus «i bruk», og dette kunne benyttes til planlegging av tilsynene. Det var opp til hver enkelt kommune å velge hvor mange og hvilke solarievirksomhetene de ønsket å føre tilsyn med. Det ble ikke lagt noen føringer fra DSAs side om hvilke virksomheter som skulle prioriteres.

4 Resultater fra tilsynskampanjen

Grunnlagsdata til denne rapporten er innrapporterte resultater fra alle kommuner som deltok i tilsynskampanjen, samt resultater fra DSAs tilsyn. Fra hvert tilsyn skulle det registreres navn på virksomheten, besøksadresse, antall solarier og betjeningsgrad i tillegg til hvilke avvik som ble funnet under tilsynet. Fokuset under tilsynskampanjen var, som forklart ovenfor, alderskontrollsystem, Solarieprøven, informasjon til kunde og advarselsplakat. Det er kun resultatene fra tilsyn etter disse kravene som er tatt med i denne strålevernrapporten.

4.1 Inspiserte virksomheter

200 kommuner deltok på DSAs nasjonale tilsynskampanje rettet mot virksomheter som tilbyr soling i solarium. I tillegg gjennomførte DSA tilsyn i ytterligere 30 kommuner. DSA inspiserer 65 av de til sammen 460 virksomhetene som ble kontrollert i løpet av kampanjen. Figur 1 viser den geografiske fordelingen av alle tilsynene som ble utført, fordelt etter fylke. Vi ser at det ble gjort kontroller i alle fylkene, men i svært varierende antall. På topp ligger Hordaland med 62 tilsyn, mens det i Aust Agder og Finnmark kun var fire virksomheter som ble inspisert i hvert av fylkene.

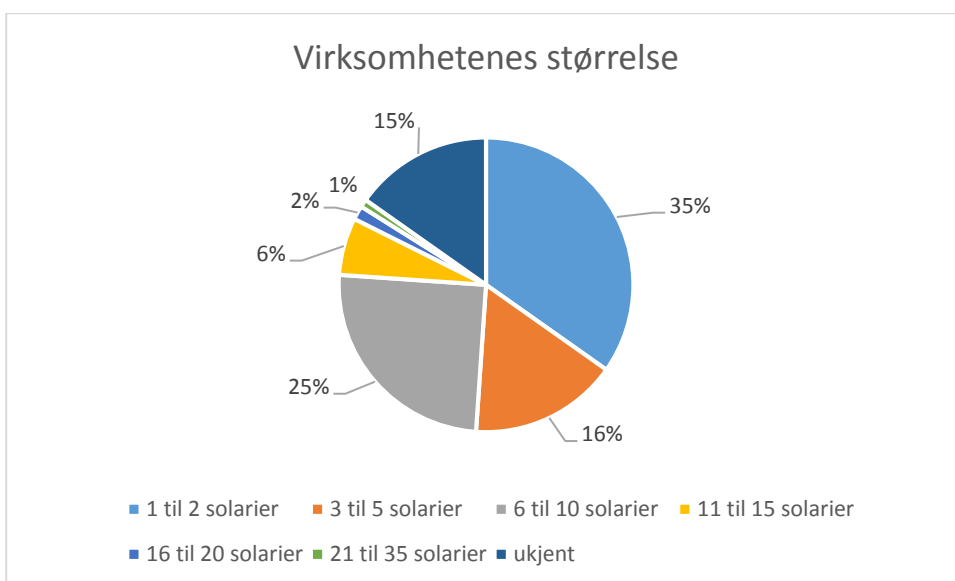

Figur 1: Fylkesvis fordeling av gjennomførte tilsyn under tilsynskampanjen

Hver enkelt lokasjon hvor det ble gjennomført tilsyn er regnet som en egen virksomhet, i tråd med tolkningen av virksomhetsbegrepet som er beskrevet i kapittel 2.1.

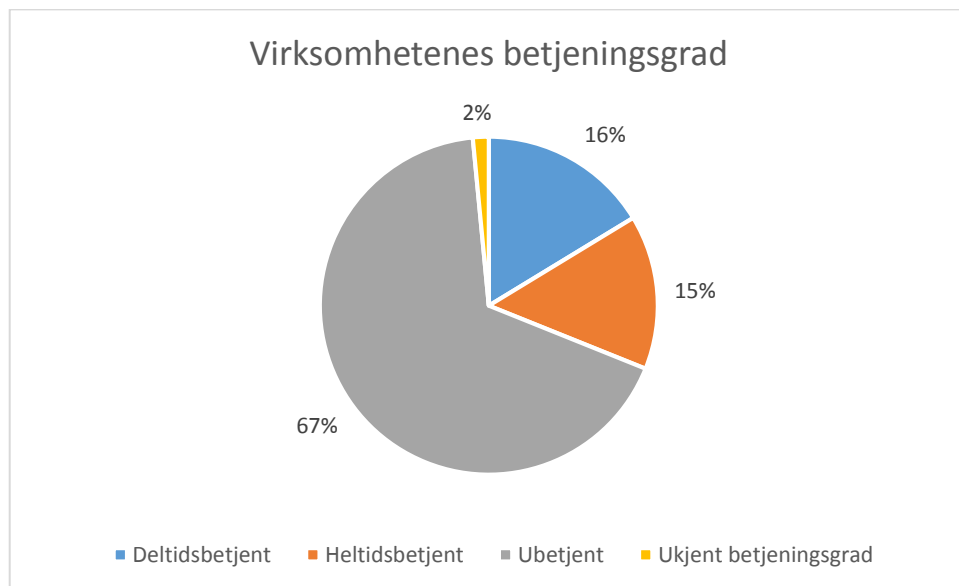
Størrelsen på en solarievirksomhet kan beskrives ut fra antall solarier virksomheten har, og figur 2 viser størrelsesfordelingen for de inspiserte virksomhetene. Vi ser at virksomhetene som ble kontrollert i stor grad var mindre virksomheter som hadde få solarier: 160 av alle de 460 inspiserte virksomhetene, dvs. om lag 35 %, hadde kun ett eller to solarier, mens litt over halvparten hadde 5 eller færre solarier. Det var også en god del mellomstore og store solarievirksomheter blant de inspiserte virksomhetene: 115 (25 %) hadde fra 6 til 10 solarier mens 29 (drøyt 6 %) hadde fra 11 til 15 solarier.

De mindre solarievirksomhetene er typisk frisører, bensinstasjoner, treningsstudioer, svømmehaller, sykehjem og liknende som har solarium som et ekstra tilbud til sine kunder eller sine egne ansatte. De større virksomhetene er typisk store solstudiokjeder.

Figur 2: Prosentvis fordeling av alle inspiserte virksomheter ut fra antall solarier i virksomheten. «Ukjent» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om antall solarier.

Noen av virksomhetene som tilbyr solarium har betjening som er tilgjengelig i hele eller deler av åpningstiden, mens andre er ubetjente. Figur 3 viser den prosentvise fordelingen av de inspiserte virksomhetene etter betjeningsgrad. Hoveddelen av de inspiserte virksomhetene (310 virksomheter; 67 %) er ubetjente, mens det er omtrent like mange heltidsbetjente (68; 15 %) som deltidsbetjente (75; 16 %) virksomheter.

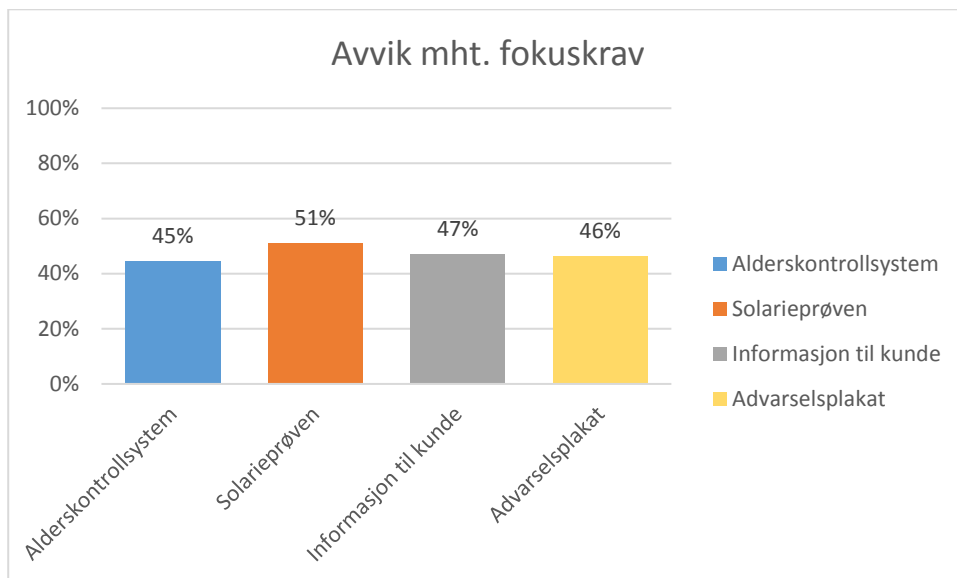
Figur 3: Prosentvis fordeling av betjeningsgrad ved alle de inspiserte virksomhetene. «Ukjent betjeningsgrad» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om betjeningsgrad.

4.2 Overholdelse av forskriftskrav

Av de 460 solarievirksomhetene hvor det ble gjennomført tilsyn, hadde 71 % (327 virksomheter) avvik fra ett eller flere av fokuskravene. Det ble funnet totalt 869 avvik fra kravene om alderskontrollsystem, Solarieprøven, informasjon til kunden og advarselsplakat i løpet av tilsynskampanjen. I gjennomsnitt hadde hver virksomhet 1,9 avvik. Hvis man kun ser på de virksomhetene hvor det ble avdekket avvik, hadde hver av disse virksomhetene i gjennomsnitt 2,6 avvik.

Ved 20 % av virksomhetene (90 virksomheter) hvor det ble gjennomført tilsyn, ble det avdekket avvik fra alle fire kravene, 21 % (98) hadde avvik fra tre av kravene, 17 % (76) hadde avvik fra to av kravene og 14 % (63) hadde avvik fra ett av kravene. Ved 29 % (133) av virksomhetene ble det ikke avdekket noen avvik fra fokuskravene.

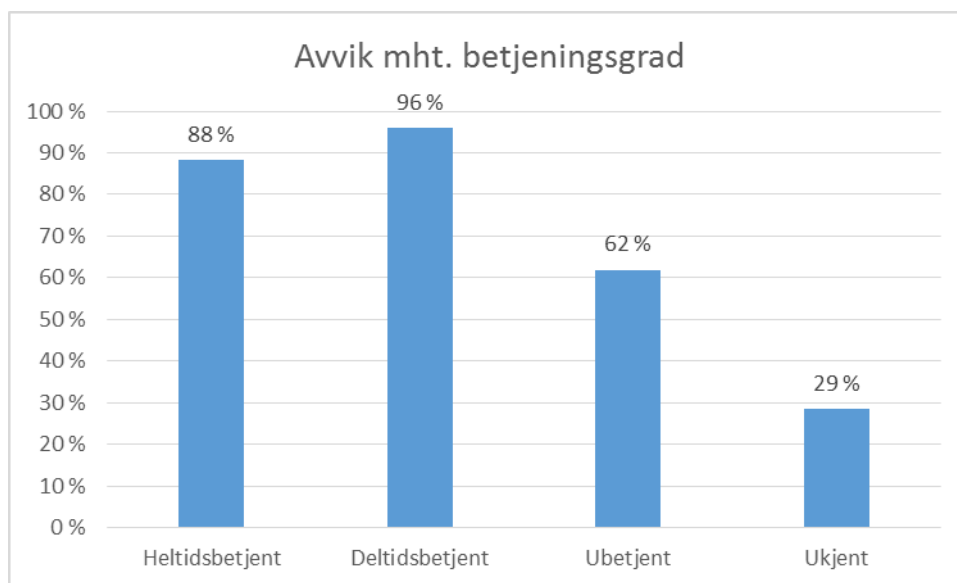
Figur 4 viser hvor stor prosentvis andel av de inspiserte virksomhetene som hadde avvik fra krav om henholdsvis alderskontrollsystem, bestått Solarieprøve, informasjon til kunde og advarselsplakat. Vi ser at for hvert av kravene ble det avdekket avvik hos omtrent halvparten av alle virksomhetene.

Figur 4: Prosentvis andel av alle inspiserte virksomheter som hadde avvik fra krav til henholdsvis alderskontrollsystem, bestått Solarieprøve, informasjon til kunde og advarselsplakat.

4.2.1 Avvik fordelt etter betjeningsgrad

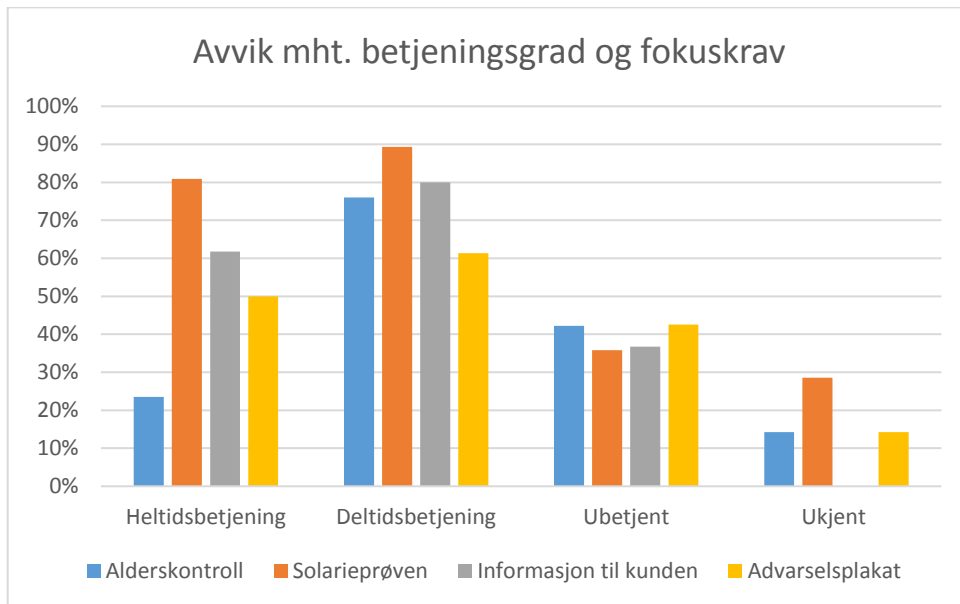
Hvor stor andel av de inspiserte virksomhetene som hadde minst ett avvik fra de fire fokuskravene, fordelt etter betjeningsgrad, er vist i figur 5. Andelen var størst for deltidsbetjente virksomheter, hele 96 % eller 72 av de 75 deltidsbetjente virksomhetene. For heltidsbetjente og ubetjente virksomheter var de tilsvarende tallene henholdsvis 88 % (60 av totalt 68 heltidsbetjente) og 62 % (192 av 310 ubetjente). Det var altså en betydelig andel virksomheter som hadde minst ett avvik innenfor hver av de tre betjeningskategoriene. Solarievirksomheter med deltidsbetjening var i stor grad virksomheter som treningsstudioer med delvis betjent resepsjon, hoteller og liknende.

Figur 5: Prosentvis andel av inspiserte virksomheter, innenfor hver betjeningsgradkategori, som hadde minst ett avvik. «Ukjent» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om betjeningsgrad.

En videre inndeling mht. de fire fokuskravene (figur 6), viser blant annet at det var færre avvik fra kravet om alderskontroll i de tilfeller hvor virksomheten var heltidsbetjent enn ved virksomheter med de andre

betjeningsgradene. Foruten kravet til alderskontroll, hadde de ubetjente virksomheter lavest andel avvik. Virksomheter med deltidsbetjening ble funnet å ha høyest andel avvik innen alle fokuskravene.

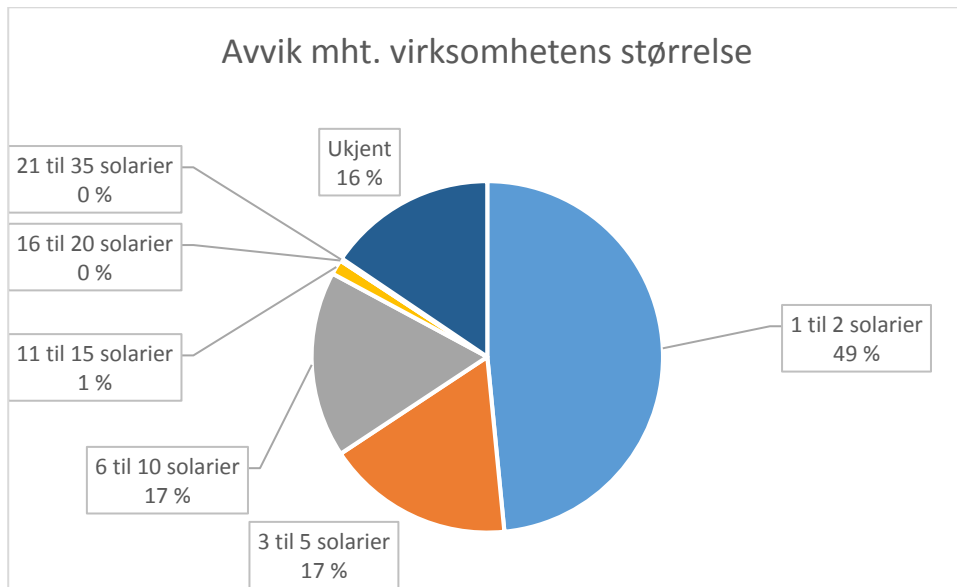

Figur 6: Prosentvis andel av de inspiserte virksomhetene, innenfor hver betjeningsgradkategori, som hadde avvik fra krav til henholdsvis alderskontrollsystem, bestått Solarieprøve, informasjon til kunde og advarselsplakat. «Ukjent» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om betjeningsgrad.

Ubetjente virksomheter hadde i stor grad elektroniske alderskontrollsystemer fra flere ulike leverandører. Tilsynet avdekket i løpet av tilsynskampanjen at det var noen spesifikke typer elektroniske alderskontrollsystemer som ikke oppfylte kravene til slike systemer (krav til innloggingsmetoder skulle være sikkerhetsmessig på nivå med de som benyttes i ID-porten). Disse systemene dro derfor forekomsten av avvik ved ubetjente solarievirksomhet opp.

4.2.2 Avvik fordelt etter virksomhetenes størrelse

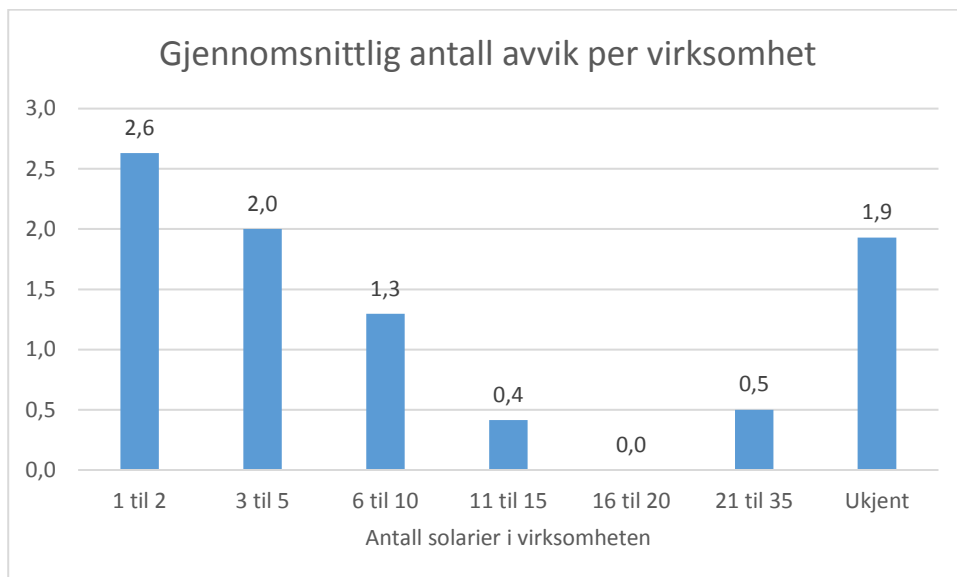
Fordelingen av alle avdekkede avvik gruppert etter antall solarier virksomheten har (figur 7), viser at det var virksomheter med en til to solarier som hadde flest avvik. Disse virksomhetene sto for nesten halvparten (421; 49 %) av de 869 avvikene som ble avdekket i løpet av tilsynskampanjen. De litt større virksomhetene med tre til fem og seks til ti solarier sto også for en betydelig andel av avvikene, med 17 % hver (hhv. 150 og 149 avvik). Hos de største virksomhetene (fra 11 til 35 solarier), derimot, ble det avdekket svært få eller ingen avvik (hhv. 12, 0 og 2 avvik). Tallmaterialet er litt for lite for disse gruppene til at det er mulig å komme med sterke konklusjoner, da det kun var 29 virksomheter med 11-15 solarier, 7 virksomheter med 16-20 solarier og 4 virksomheter med 21-35 solarier.

Figur 7: Prosentvis fordeling av alle avdekkede avvik under tilsynskampanjen, gruppert etter antall solarier i virksomheten. «Ukjent» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om antall solarier.

Som tidligere nevnt, ble det i gjennomsnitt funnet 1,9 avvik per kontrollerte virksomhet. Ser vi på gjennomsnittlig antall avvik gruppert etter antall solarier i virksomheten, som vist i figur 8, ser vi en tendens til at jo større virksomheten var, jo færre avvik ble avdekket.

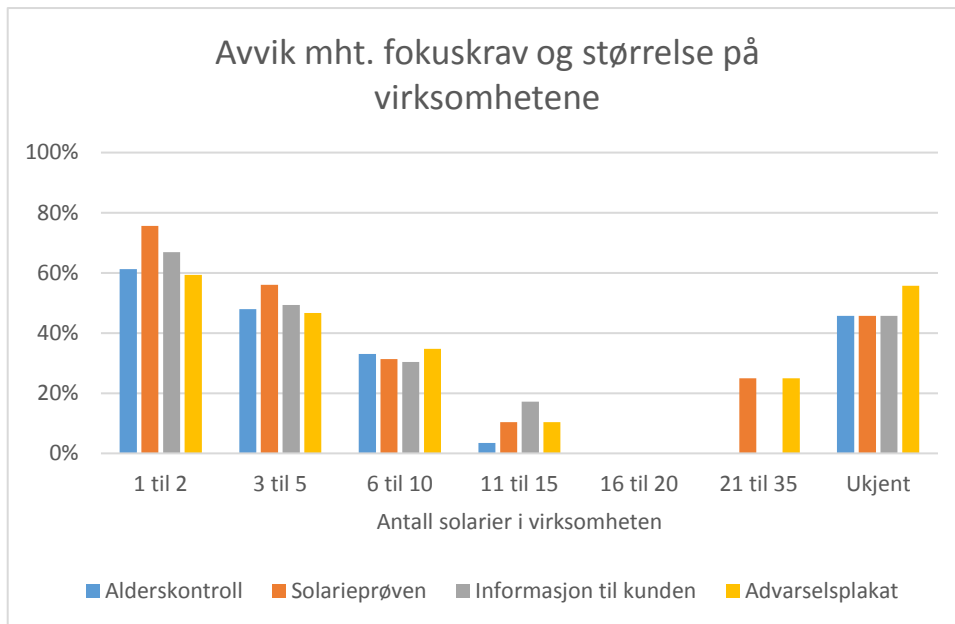
I figur 7 står det at det er 0 % avvik i gruppen 21-35 solarier, mens det står i figur 8 at gjennomsnittlig er det 0,5 avvik i samme gruppe. Dette tilsynelatende avviket er grunnet små tall og avrunding, og ikke feil i underliggende data.

Figur 8: Gjennomsnittlig antall avvik per kontrollerte virksomhet, gruppert etter antall solarier i virksomheten. «Ukjent» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om antall solarier.

En videre inndeling mht. de fire fokuskravene, gruppert etter størrelsen på virksomheten (antall solarier), er vist i figur 9. Avvik fra krav om henholdsvis alderskontroll, Solarieprøven, informasjon til kunden og

advarselsplakat forekommer omtrent like hyppig innenfor hver av de ulike gruppene. Vi ser også den samme sammenhengen mellom størrelsen på virksomheten og antall avvik som vi så ovenfor: Det var færre avvik i virksomheter med mange solarier enn i de med få solarier; dette gjelder uansett hvilket av fokuskravene vi ser på.

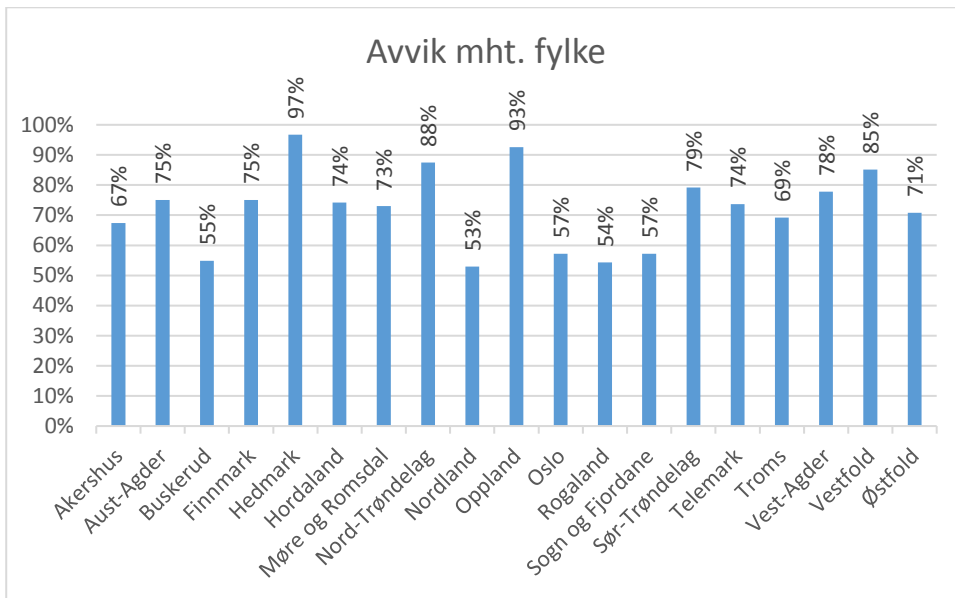
Figur 9: Prosentvis andel av de inspiserte virksomhetene som hadde avvik fra krav til henholdsvis alderskontrollsystem, bestått Solarieprøve, informasjon til kunde og advarselsplakat, gruppert etter antall solarier i virksomheten. «Ukjent» representerer de virksomheter hvor tilsynsrapporten manglet informasjon om antall solarier.

Flere av de små virksomhetene som tilbyr solarium kjøper eller leier ofte solariumsløsninger fra større bransjeaktører. DSA har erfart at en del av de større aktørene har gitt informasjon som ikke er i tråd med forskriften til virksomhetene de selger eller leier ut til. Dette kan ha vært en medvirkende årsak til at de lokale virksomhetene har fått avvik. Disse avvikene kunne vært forhindret hvis de selv hadde satt seg bedre inn i regelverket.

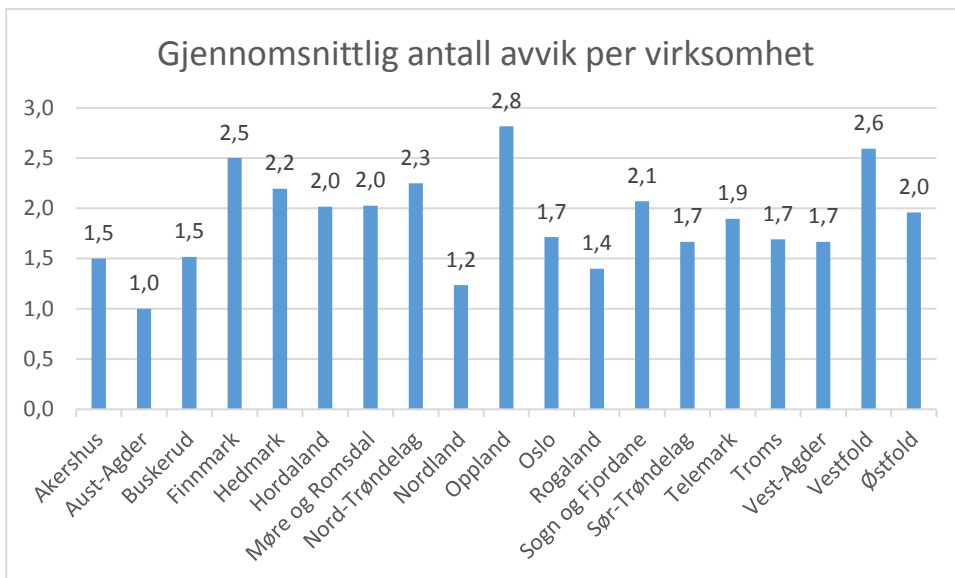
Et eksempel på dette var en aktør som i forkant av tilsynskampanjen hadde sendt ut en annen versjon av advarselsplakaten enn den obligatoriske fra DSA til de virksomhetene som leide utstyr av dem. De virksomhetene som så hadde hengt opp disse plakatene fikk avvik ved tilsynet. Samme aktør ble gjort oppmerksom på kravet om at elektronisk alderskontroll skulle ha samme sikkerhetsnivå som ID-porten i lang tid før gjennomføring av tilsynskampanjen. Aktøren valgte likevel å tilby en løsning som ikke tilfredstilte dette kravet. De virksomhetene som leide/kjøpte alderskontrolløsning fra dem fikk dermed avvik ved tilsynet.

4.2.3 Avvik fordelt etter geografisk lokalisering

Figur 10 viser hvor stor prosentvis andel av de kontrollerte virksomhetene i hvert fylke som hadde avvik, og figur 11 viser gjennomsnittlig antall avvik per virksomhet fordelt på de ulike fylkene. Andel virksomheter med avvik varierte fra den laveste andelen på 53 % i Nordland og til den høyeste andelen på 97 % i Hedmark. Gjennomsnittlig antall avvik hos virksomhetene varierte fra 1,0 (Aust-Agder) til 2,8 (Oppland). Til sammenligning var de tilsvarende tallene for hele landet 71 % virksomheter med avvik av alle kontrollerte og 1,9 avvik per virksomhet.

Figur 10: Prosentvis andel av de inspiserte virksomhetene i hvert fylke hvor det ble funnet avvik. På landsbasis var det 71 % av virksomhetene som hadde avvik.

Figur 11: Fylkesvis fordeling av gjennomsnittlig antall avvik per virksomhet. Gjennomsnittet for hele landet var 1,9 avvik per virksomhet.

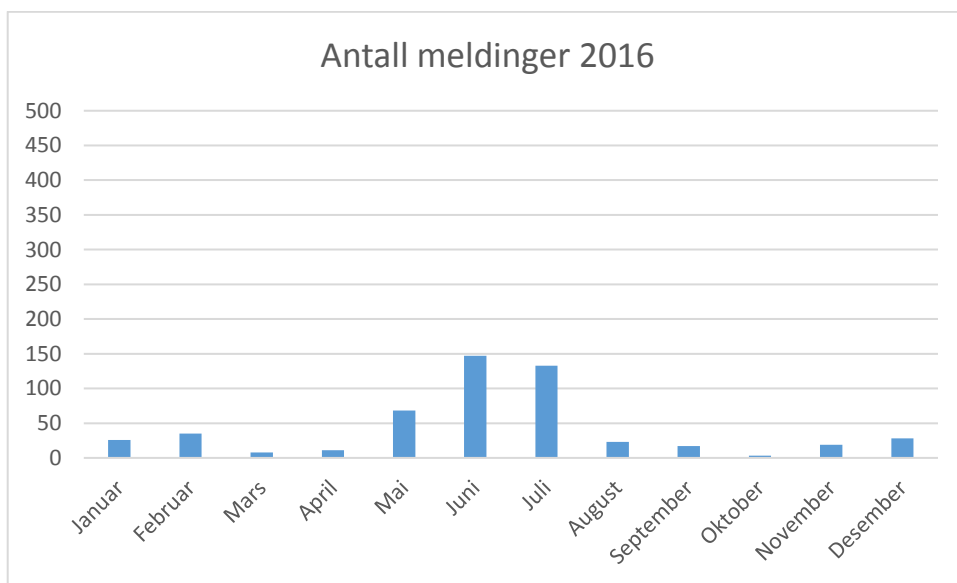
Som vi så i avsnitt 4.1, var det stor variasjon mellom hvor mange tilsyn som ble utført i hvert enkelt fylke. I noen av fylkene var det veldig få virksomheter som ble kontrollert, helt nede i fire stykker for to av fylkene. Med et så lite antall vil hvert enkelt avvik gjøre et stort prosentvis utslag på statistikken, og man bør derfor være forsiktig med å trekke konklusjoner om tilstanden i *hele* fylket basert på disse resultatene.

5 Effekter av tilsynskampanjen på aktivitet i DSAs elektroniske meldesystem

Alle virksomheter som tilbyr soling i solarier er pliktig til å melde fra om sin virksomhet til DSA, jf. strålevernforordningen § 13. Dette gjøres ved å logge inn i DSAs elektroniske meldesystem for strålekilder (EMS), registrere virksomheten og sende en melding for hvert enkelt solarium virksomheten har. Det skal også meldes fra om hvilken type alderskontrollsystem virksomheten benytter. I tillegg plikter virksomheten å melde fra om endringer i solarievirksomheten, som f.eks. salg av solarier og avvikling av virksomheten. Slike endringer meldes ved å redigere de eksisterende meldingene for det enkelte solarium i EMS.

Figur 12 viser antall innsendte solariemeldinger i EMS i 2016, dvs. før tilsynskampanjen. Innsendte solariemeldinger kan altså bety både melding av nye solarier og melding om salg/avvikling av eksisterende. Det kan også bety at DSA har endret såkalt «kildestatus» i meldinger til «avventer» fordi vi har fått beskjed fra kommunen eller andre om at virksomheten er lagt ned. Det er virksomheten selv som skal melde om nedleggelse, så DSA endrer kun status til avventer og skriver en kommentar om at virksomheten selv må melde avviklingen. Denne kommentaren sendes til virksomheten i en automatisk generert e-post.

Figuren viser en forholdsvis lav og jevn aktivitet gjennom hele 2016, bortsett fra i perioden mai til juli der antall meldinger er en del høyere enn resten av året. Så å si alle meldingene som er sendt inn i denne perioden med økt aktivitet er fra en av de største solstudiokjedene, og årsaken antas å være at de har tatt et skippertak på oppdatering av kjedens meldinger.

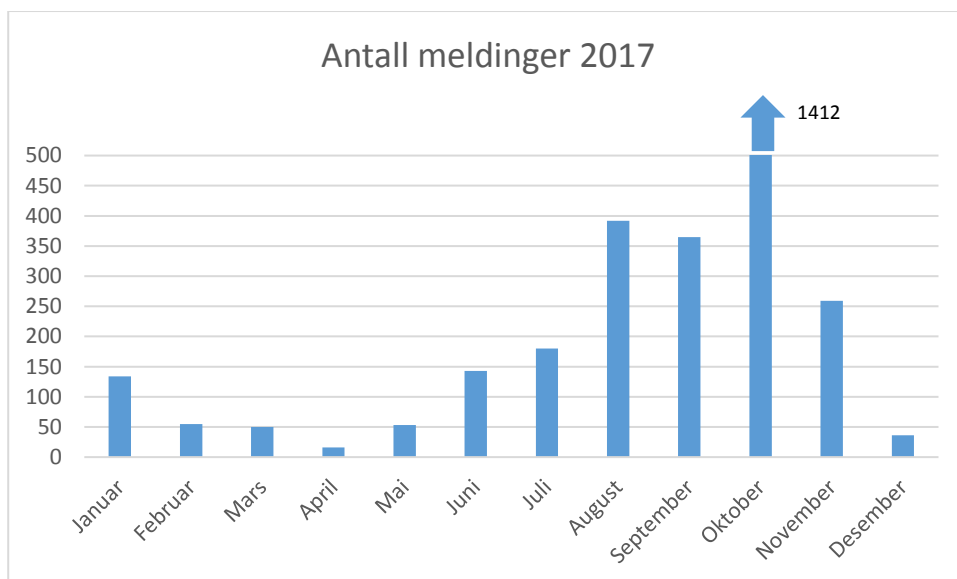
Figur 12: Antall innsendte og endrede solariemeldinger i DSAs elektroniske meldesystem (EMS) i løpet av 2016.

Figur 13 viser den tilsvarende aktiviteten i EMS i 2017. Vi ser en vesentlig høyere aktivitet i 2017 enn i 2016, med høyest aktivitet i januar og i perioden juni til november. Det er flere årsaker til disse økningene i antall innsendte meldinger:

- Siden kartleggingsundersøkelsen (omtalt i kapittel 3) skulle sendes ut på e-post, trengte vi e-postadressen til alle solarievirksomhetene. Vi hadde en del e-postadresser lagret i EMS, men vi manglet mange og ikke alle av de vi hadde var gyldige lenger. Vi kontaktet derfor kommunene i oktober 2016 og ba om en liste over solarievirksomheter i kommunen, med navn, adresse og registrert e-postadresse. Vi mottok informasjon over mange virksomheter

som hadde lagt ned, og som DSA endret kildestatus i EMS til «avventer» for. Denne oppryddingen i EMS ble hovedsakelig gjort i mai og juni 2017, og er forklaringen på det meste av den økte aktiviteten disse to månedene.

- Kartleggingsundersøkelsen ble sendt ut til alle solarievirksomheter i slutten av juni 2017, med påminnelser til de som ikke hadde svart i midten av juli og i begynnelsen av august. Undersøkelsen gjorde mottakerne oppmerksomme på meldeplikten og dette antas å ha bidratt til økt aktivitet i EMS i juli og august. Meldingene som kom inn var i stor grad fra virksomheter som allerede hadde avviklet solariedriften, kanskje for flere år siden, men som ikke hadde meldt dette til DSA.
- Selve tilsynskampanjen pågikk over to uker i midten av september, og både planleggingsfasen, gjennomføringen og etterarbeidet bidro til økt meldeaktivitet høsten 2017. Under planleggingen og gjennomføringen av tilsynene ble det oppdaget, både av kommunenes og DSAs tilsynspersonell, at mange meldte virksomheter ikke var i drift lenger; disse ble således meldt nedlagt av virksomheten selv eller av DSA. Videre ble en del virksomheter gjort oppmerksomme på manglende oppfyllelse av krav om melding, både under og i etterkant av selve aksjonen. Noen virksomheter fikk også pålegg om å rette disse avvikene.
- Den ekstremt høye aktiviteten i oktober, samt den unormalt høye aktiviteten i november, skyldes i all hovedsak at en av de store aktørene i solariebransjen valgte å ta en grundig gjennomgang av virksomhetens meldinger inne i EMS; denne gjennomgangen bidro til i overkant av 1250 av de innsendte meldingene i oktober og 220 i november (gjaldt både nye solariemeldinger og endringer ved eksisterende).
- En større treningsenterkjede la ned resten av sitt solarietilbud i 2017, og disse solariene ble meldt avviklet i oktober og november 2017 og ga et vesentlig bidrag til antall meldinger.

Figur 13: Antall innsendte solariemeldinger i DSAs elektroniske meldesystem (EMS) i løpet av 2017

For 2018 er aktiviteten i EMS tilbake til normalt nivå igjen, dvs. i størrelsesorden fra 10 til 60 meldinger per måned. Den økte aktiviteten i EMS i 2017 kan derfor tyde på at en nasjonal tilsynskampanje er et godt virkemiddel for å gjøre virksomhetene oppmerksomme på de kravene som stilles, samt få dem til å gjøre de nødvendige endringer for å få driften i tråd med regelverket.

6 Erfaringer og videre arbeid

Erfaringene fra en slik nasjonal tilsynskampanje er mange og verdifulle for det videre arbeidet med å forvalte regelverket for solarier.

6.1 Implementering av nye forskriftskrav

En nasjonal tilsynskampanje er et effektivt virkemiddel til få implementert nytt regelverk. Nytt regelverk tar generelt noe tid å implementere, og det kan være utfordrende for både bransjen og tilsynsmyndighetene å sette seg inn i og innrette seg etter det nye regelverket. Solariebransjen består av mange små aktører og mange ulike typer virksomheter, og det kan være vanskelig å nå frem til alle. En nasjonal tilsynskampanje på en slik skala som denne bidrar til at prosessen med å nå ut med informasjon om nytt regelverk, samt implementeringen av det, går raskere.

6.2 DSAs elektroniske meldesystem

DSAs elektroniske meldesystem (EMS) har hatt hyppig aktivitet både før, under og i etterkant av tilsynskampanjen. Virksomheter som har vært nedlagt i lang tid, uten at dette er meldt fra til DSA gjennom EMS, har blitt ryddet ut av systemet. Dette gjør at kommunene har fått bedre oversikt over hvilke solarievirksomheter som er i drift i deres områder.

6.3 Forvaltningspraksis

Som følge av tilsynskampanjen og etterfølgende saksbehandling har forvaltningspraksisen blitt gjennomgått og avklart ytterligere, i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet. Et eksempel på dette er informasjonskravet, hvor det har blitt gått opp en ny og mindre streng forvaltningspraksis. Forvaltningspraksisen rundt dette kravet var strengere på tidspunktet for tilsynskampanjen enn hva den er nå. Noen avvik som ble avdekket under tilsynskampanjen ville derfor ikke bli gitt dersom tilsyn hadde blitt gjennomført på nåværende tidspunkt. Det er vanskelig å si i hvilken grad dette ville vært tilfelle, da tilbakemeldingsskjemaet fra kommunene kun tok for seg om det forelå avvik, og ikke ga rom for ytterligere spesifiseringer.

Et annet eksempel på avklaring av forvaltningspraksis er tolkningen av virksomhetsbegrepet i strålevernforskriften mht. kravet til Solarieprøven. Her har Helse- og omsorgsdepartementet bekreftet at tolkningen og forvaltningspraksisen til DSA har vært korrekt, og at det er den lokale solarievirksomheten som tilbyr soling i solarium som er pliktig til å påse at regelverket overholdes. Dette innebærer altså at alle ansatte med kundekontakt i de lokale solarievirksomhetene må ha bestått Solarieprøven.

6.4 Tilsynsform og ressurser

Det kan diskuteres om det ville vært nyttig om DSA hadde gjennomført tilsyn med et mindre utvalg solarievirksomheter i forkant av den nasjonale tilsynskampanjen. Dette kunne gitt en viss oversikt over de hyppigst forekommende avvikene, samt oversikt over virkemåte og type alderskontrollsystemer i bruk. Dette kunne muligens hjulpet mht. å veilede kommunene mer effektivt under selve kampanjen, og noen spørsmål kunne ha blitt avklart ovenfor de store aktørene i bransjen i forkant av kampanjen. På den annen side kan det være vanskelig å få oversikt over ulike alderskontrollsystem og hvilke avvik som forekommer ofte når bransjen består av mange små og ulike virksomheter. Ved å gjennomføre mange tilsyn samtidig fikk vi nettopp den oversikten vi ønsket.

DSA har fått tilbakemelding fra kommunene om at internettsiden med informasjon om regelverk og forvaltningspraksis, sjekklister og brevmaler, som var tilgjengelig for de som deltok på kampanjen, var til stor hjelp. DSA har derfor oppdatert malene så de er tilpasset solarietilsyn generelt og ikke bare denne kampanjen, og lagt dem åpent ut på våre internettsider slik at alle kommuner har tilgang til disse.

6.5 Informasjon til virksomhetene

Det kom klart frem i løpet av tilsynskampanjen at det er et behov for å informere de lokale solarievirksomhetene om strålevernsregelverket og hvordan de kan implementere det. DSA møtte flere mindre solarievirksomheter som ikke hadde noen kunnskap om hvilke krav som stilles, hverken til kompetanse eller utstyr. De fleste avvik ble avdekket hos disse virksomhetene. DSA ser at det er behov for en informasjonskampanje rettet mot disse lokale virksomhetene.

7 Konklusjon

Det ble i løpet av tilsynskampanjen avdekket et stort antall avvik fra strålevernforskriften. Hele 71 % av alle virksomhetene hvor det ble gjennomført tilsyn hadde ett eller flere avvik fra de fire kravene som det var fokus på under kampanjen. Av de inspiserte virksomhetene hadde 45 % av virksomhetene avvik fra krav om alderskontroll og 51 % avvik fra krav om solarieprøven.

De virksomhetene som hadde flest avvik var de med ett eller to solarier. Ubetjente virksomheter med et større antall solarier hadde ofte mer automatiserte og avanserte alderskontrollsystemer. Systemene oppfylte kravet om å gi nødvendig informasjon til kundene, og kommunikasjon mellom kundene og virksomheten skjedde gjennom sentraliserte kundesentre hvor kundebehandler hadde bestått Solarieprøven. Disse virksomhetene hadde et vesentlig lavere antall avvik enn virksomheter som hadde under ti solarier.

Dette er den største stedlige tilsynskampanjen DSA har arrangert, med over 460 tilsyn gjennomført i samarbeid med 200 kommuner. Det hadde ikke vært mulig for DSA å gjennomføre en så stor tilsynskampanje uten innsatsen til tilsynspersonellet i alle kommunene som deltok. Kampanjen dekket et stort antall solarievirksomheter og involverte mange kommuner over hele landet. Vi har dermed lyktes med intensjonen om å få bedre oversikt over etterlevelse av strålevernregelverket over hele landet. Kampanjen har også bidratt til å nå ut med informasjon om nytt regelverket og til raskere implementering av det. Videre vil det være behov for en ny tilsynskampanje for å måle effekt og sikre at kravene etterleves over tid.

8 Litteraturhenvisninger

- 1 Magnus P, Brunborg G. Føflekkreft – forekomst, årsaker og forebyggende tiltak. En kunnskapsoversikt. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt; 2015.
<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2015/foflekkreft---forekomst-arsaker-og-forebyggende-tiltak-pdf.pdf> (24.01.19)
- 2 Statens strålevern. StrålevernRapport 2015:7. UV-eksponering av den norske befolkningen. Fra sol og solarier. Østerås: Statens strålevern; 2015. <https://www.dsa.no/publikasjon/straalevernrapport-2015-7-uv-eksponering-av-den-norske-befolkningen.pdf> (24.01.2019)
- 3 Scientific Committee on Health Environmental and Emerging Risks. Opinion on biological effects of ultraviolet radiation relevant to health with particular reference to sunbeds for cosmetic purposes. Luxembourg: European Commission; 2016
https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/scientific_committees/scheer/docs/scheer_o_003.pdf (24.01.2019)
- 4 Karimkhani C, Green AC, Nijsten T, et al. The global burden of melanoma: results from the Global Burden of Disease Study 2015. British Journal of Dermatology 2017; 177(1): 134-140.
- 5 IARC Working Group on Risk of Skin Cancer and Exposure to Artificial Ultraviolet Light. Exposure to artificial UV radiation and skin cancer: Vol. 1. Lyon: International Agency for Research on Cancer; 2006.
- 6 Kreftforeningen. Solvaner i den norske befolkningen. Oslo: Kantar TNS; 2018.
https://wpstatic.idium.no/kreftforeningen.no//2018/09/solvaneundersokelse_rapport-juni2018.pdf (24.01.2019)
- 7 Kreftforeningen. Ungdomsundersøkelsen. Solvaner. Oslo: Kantar TNS; 2018.
<https://wpstatic.idium.no/kreftforeningen.no//2018/09/ungdomsundersokelsen-2018-sol.pdf> (24.01.2019)
- 8 Forskrift om strålevern og bruk av stråling (strålevernforskriften). FOR-2016-12-16-1659.
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-12-16-1659> (24.01.2019)
- 9 Artificial tanning devices. Public health interventions to manage sunbeds. Geneva: World Health Organization; 2017. <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/255695/9789241512596-eng.pdf?sequence=1> (24.01.2019)
- 10 Artificial tanning sunbeds risks and guidance, 2003. Geneva: World Health Organization (WHO); 2003.
- 11 Statens strålevern. Veileder til solstudioinnehavere og de som tilbyr soling i solarium. Veileder til forskrift om strålevern og bruk av stråling. Veileder 3. Østerås: Statens strålevern; 2012.
<https://www.dsa.no/publikasjon/veileder-3-veileder-til-solstudioinnehavere-og-virksomheter-som-tilbyr-soling-i-solarium.pdf> (24.01.2019)
- 12 Statens strålevern. Nye regler for solarievirksomheter. Stråleverninfo 3:2016. Østerås: Statens strålevern; 2016.
<https://www.dsa.no/publikasjon/straaleverninfo-3-2016-nye-regler-for-solarievirksomheter.pdf> (24.01.2019)
- 13 European Committee for Electrotechnical Standardisation. Household and similar electrical appliances – Safety. Part 2-27: Particular requirements for appliances for skin exposure to ultraviolet and infrared radiation. EN-60335

- 1 DSA-rapport 01-2019
Varighet av radonreduserende tiltak i boliger
- 2 DSA-rapport 02-2019
Nasjonal UV- og hudkreftstrategi
- 3 DSA-rapport 03-2019
**Stråleterapi i Norge -
Generelle trender 2001-2015**
- 4 DSA-rapport 04-2019
Årsrapport med årsregnskap 2018
- 5 DSA-rapport 05-2019
**Nasjonal tilsynskampanje med
solarievirkosomheter i 2017**